

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BİLİŞİM KOMİŐYONU

E- DURUŞMA SİSTEMİ RAPORU

1. GİRİŐ

e-Duruşma sistemi, avukatların buldukları yerlerden çevrimiçi olarak taraf oldukları Hukuk Mahkemesi duruőmalarına katılmalarını sağlamak için Adalet Bakanlığı tarafından tasarlanmış olan sistemdir.

Adalet Bakanlığı verilerine göre, 15 Eylül 2020 tarihinde Ankara Batı Adliyesinde 5 Hukuk Mahkemesinde başlayan e-duruşma uygulaması, 11.03.2022 tarihi itibari ile Türkiye genelinde 2415 Hukuk Mahkemesinde uygulanabilir durumdadır¹.

2. E-DURUŞMA SİSTEMİNİN YASAL DAYANAĞI

e-Duruşma sistemi, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 149 uncu maddesi ve bu maddenin 5. Fıkrasına göre çıkarılan Hukuk Muhakemelerinde Ses Ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik hükümleri ile düzenlenmiştir.

3. E-DURUŞMA SİSTEMİNİN AVANTAJLARI

UYAP sistemi kapasite ve kullanıcı sayısı açısından dünyanın en büyük adli bilişim sistemlerinden birisidir. Yargısal faaliyetlerin işleyiői açısından son derece önemli bir sistem olup biz avukatların işlerini önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. E-duruşma sistemi de UYAP'a bağlı olarak geliştirilmiş olup birçok avukat tarafından kullanılmaktadır. Avukatlara sağladığı en büyük avantaj, çok kısa aralarla verilen ve zamanında başlamayan duruşmalar nedeniyle mahkeme kapısında duruşma beklerken harcanan zaman kayıplarını sona erdirmesidir. Diğer taraftan henüz tamamlanmamış dosyalarda sadece eksiklerin giderilmesini talep etmekten ibaret duruşmalar için de saatler harcamaya son vermiştir Aşağıda belirtilecek olumsuzlukların giderilmesi durumunda kullanım sayısının artacağından da Őüphe yoktur.

4. E-DURUŞMA SİSTEMİNİN OLUMSUZLUKLARI

TBB Bilişim Komisyonu üyeleri olarak gerek mesleki yaşantımızda, gerekse avukat meslektaşlarımızdan gelen yakınmalar ve yaptığımız anket ve benzeri çalışmalarda aşağıdaki olumsuzluklar tespit edilmiştir.

a) Hukuki Sorunlar

e-duruşma sisteminin usul ve esasları HMK ile belirlenmemiş olup bu eksiklik yönetmelik ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle e-duruşma taleplerine ilişkin ret gerekçeleri hâkimden hâkime değişmektedir. E-duruşmanın icrası ile ilgili olarak da yasada hüküm yoktur. Özellikle yönetmelikte

¹ e-Duruşma Haritası, (<https://edurusmabilgi.adalet.gov.tr/assets/edurusmatema/harita/>, Erişim Tarihi: 27.04.2022)

düzenlenen, e-duruşmada yapılan feragat, kabul ve sulhe ilişkin beyanların yeni bir duruşma günü tayin edilerek huzurda tekrarlanmasının gerekmesi, vekilin veya ilgililerin imzasının alınması gereken durumlarda imzalanacak belgenin vekilin ya da ilgililerin bulunduğu adliyeye gönderilmesinin gerekmesi kanaatimizce sorun yaşanacak durumlardır. E-duruşmada yapılan feragat sulh ve kabul beyanlarının sonradan huzurda tekrar edilmemesi, inkâr edilmesi, adliyeye gönderilen evrakların ilgisince imzalanmaması hususları e-duruşma sisteminin amacına aykırı olup yargılama sürecini kolaylaştırmamakta, süreci uzatmaktadır.

b) Donanımdan kaynaklanan sorunlar

Adalet Bakanlığının internet sitesinde yer alan bilgilere göre e-Duruşma sistemine katılabilmek için minimum 8 MBit ortak kullanım olmayan internet bağlantısı, mikrofon, kamera, Windows 10 işletim sistemi ve güncel Google Chrome web tarayıcısı kullanılması gerekmektedir.

Yönetmeliğin 17.maddesinin (a) fıkrasına göre Bakanlık bakanlığı duruşmaya katılanlar için teknik kriterleri belirlemek yetkisine sahiptir. Komisyonumuzca, Bakanlığın kriterleri belirleme hazırlığında olduğu düşünülmektedir. Bu kriterler e-duruşmaya katılımı zorlaştırıcı, sisteminin kullanıcı sayısını sınırladıcı ve azaltıcı nitelikte olmamalıdır. Belirlenecek kriterlere ilişkin önerilerimize raporun ileriki aşamasında yer verilecektir.

c) UYAP Yazılımından kaynaklanan sorunlar

UYAP sisteminin bize göre eksik yönleri vardır. E-duruşmaya ilişkin arayüz bölümünde ve sistemin işleyişinde aksaklıklar mevcuttur. Sistemde zaman zaman bağlantı sorunları da yaşanmaktadır.

- E-duruşma sisteminin en büyük sorunu bağlantı sorunlarıdır. Bu konuda yaptığımız ankete 1355 Kişi katılmıştır. Anket sonuçları aşağıda belirtilmiş olup bağlantı sorunu yaşayanların oranı % 53.2 dir. Bu oran, çok büyük yatırım yapılan e-duruşma sistemi için çok yüksek bir orandır.

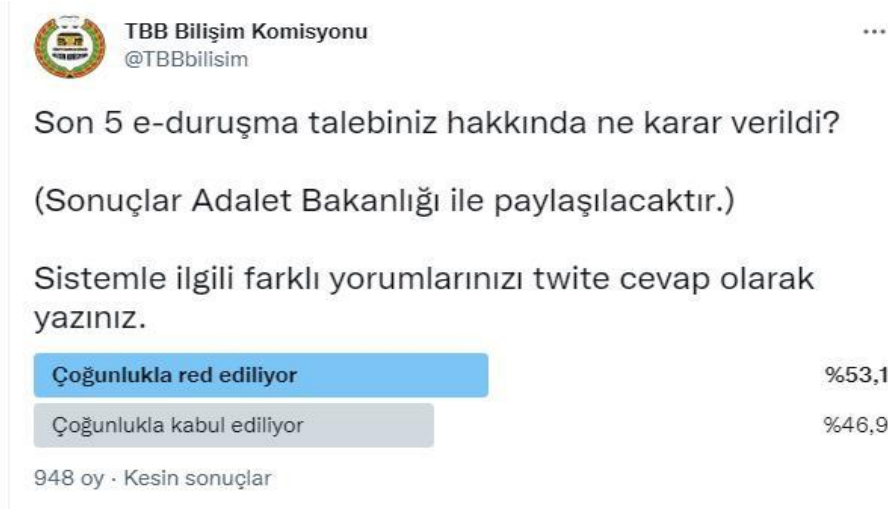

- Duruşma takip sayfası ve "Duruşmaya Katıl" butonu ayrı sayfalarda olup avukatın takibini zorlaştırmakta, sayfalar arasında sürekli gezinmek durumunda kalınmaktadır. Duruşmanın saatinde alınmadığı durumlarda bu durum bazen eziyete dönüşmektedir.

- Bazı durumlarda DURUŞMAYA KATIL butonu kendiliğinden aktif olmamakta, avukatlar sürekli sayfayı yenilemek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle sesli duruşma bildirimini kendiliğinden tetiklenmemekte ve pratik olarak bir faydası kalmamaktadır.
- Butonun aktif olmadığı durumlarda bazı mahkeme mübaşirleri avukatı cep telefonu ile aramakta, sayfayı yenilemesini istemekte ve duruşmaya bu şekilde katılım sağlanmaktadır. Bazı mahkemeler ise avukatı aramamakta “bağlanan olmadı” şeklinde tutanak tutmaktadır.
- Bazı mahkemelerde tüm duruşma tutanakları sabah zabıt kâtabi tarafından bilgi girişi için açılmakta, listenin tetikleyicisi olarak duruşma zaptı kullanıldığından saati gelmeyen duruşmalar da dahil olmak üzere tüm duruşmalar başlamış görünmektedir. Bu durum duruşma listesini takibi imkânsızlaştırmaktadır.
- Duruşma başladıktan sonra avukat tarafında internet ve donanım kaynaklı bir sorun olmamasına rağmen görüntü ve ses kesintisi/kalitesinde düşme yaşanabilmektedir.
- Hâkimler, avukatın bilgisayar başında E-Duruşma için hazır olup olmadığını görememektedir. E-Duruşma sisteminde, fiziki duruşmalarda olduğu gibi duruşma öncesinde hazır olan tarafları tespit edebilecek bir imkân olmadığından duruşmalar zamanı geldiğinde başlatılmakta ve tarafların hazır olup olmadıkları belli olmadığından beklerken geçen süre gereksiz zaman kayıplarına neden olmaktadır. Ayrıca bu zaman kayıpları nedeniyle bazı mahkemeler sistemi kullanmak istememektedir.
- Mahkeme personelinin sistemi yeterince kullanmayı bilmemesinden kaynaklı olarak duruşma zaptının ve/veya duruşma salonun görüntüsünün paylaşılması konusunda sorunlar olabilmektedir.
- Ekran paylaşma imkanı olmadığından Mahkemeye deliller üzerinden açıklama yapılırken uzaktan göstermek mümkün olmadığı için iletişimde sorunlar yaşanmaktadır.
- Duruşma salonunun yankılanması ve mikrofonların yetersiz olmasından dolayı tarafları duymak çoğu zaman mümkün olmamakta, bazen hâkimi dahi duymak zor olmaktadır.
- Davanın diğer tarafları e-duruşma talep edildiğini, talebin kabul edildiğini görememektedir.
- E-duruşma talebi kabul edilmesine rağmen hakimin mazeretli olması durumu sistem üzerinden görünmemektedir. Bu durum avukatların bilgisayar başında boşuna beklemesine yol açmaktadır.
- Aynı anda iki e-duruşma birbiriyle çakışabilmektedir. Bu durumda biri tercih edilmek durumunda kalınmaktadır.
- Bazı meslektaşlarımız kıdemli hakimlerin daha çok ret kararı verdiğini, genç hakimlerin teknolojiye daha yatkın olduğu için daha çok kabul kararı verdiğini belirtmektedirler. Benzer durum avukatlar için de söz konusudur. Genç meslektaşlarımız daha çok e-duruşma talep etmektedir.
- Görme engelli avukatlar e-duruşma yapamamaktadır.

d) Uygulamadan kaynaklanan sorunlar

- E-duruşma taleplerinin ret gerekçeleri hakimden hakime değişmektedir. Bu konuda bir standart yoktur. Bir çok hakim, bulunduğu ilde e-duruşma talep eden avukatın talebini aynı şehirde olunması gerekçesi ile ret etmektedir.
- E-duruşma taleplerinin ret oranları çok fazladır. Bu konuda yapmış olduğumuz ankete 948 kişi katılmış olup “Son 5 e-duruşma talebiniz hakkında ne karar verildi?” sorusuna “çoğunlukla ret ediliyor” cevabı veren avukatların oranı % 53.1 dir.

- Bağlantı sorunları nedeni ile avukatların bir kısmı e-duruşma talebinde bulunmaktan çekinmektedir.
- E-duruşma taleplerinin ret oranının yüksek olması nedeni ile avukatların bir kısmı e-duruşma talebinde bulunmaktan çekinmektedir
- Bazı mahkemeler e-duruşma talebini değerlendirmeyi duruşma sabahına kadar bekletebilmektedir. Bu durum, bulunduğu şehir dışındaki mahkemeden e-duruşma talep eden avukatın seyahat planlamasına engel olmaktadır.
- Bazı mahkemeler yönetmelikte belirtilen talep süresini dikkate almakta, bazı mahkemeler süreyi dikkate almadan talebi kabul edebilmektedir.

5. E-DURUŞMA SİSTEMİ İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:

a) Hukuki Açıdan Çözüm Önerileri

- Usul ve esaslara ilişkin çerçeve yasa ile geniş olarak belirlenmelidir.
- Yasada yapılacak değişiklik ile ön inceleme duruşmaları video ile kayıt altına alınabilir. Video kaydı dosyada saklanabilir. Bu şekilde imza gereksizdir duruşma icra edilebilir.
- Yine sulh, kabul, feragat beyanı yapılacak duruşmalarda video kaydı yapılabilir. Yasada bu hususlarda düzenleme yapılarak süreç kolaylaştırılabilir.
- Video kaydının uygun bulunmaması halinde duruşma bitiminde tutanak e-imza ya da mobil imza ile imzalanacak şekilde yazılım geliştirmesi yapılabilir.

b) Donanım Açısından Çözüm Önerileri

e-duruşmaya katılımı zorlaştırıcı, sisteminin kullanıcı sayısını sınırlandırıcı ve azaltıcı nitelikteki standartlardan kaçınılmalıdır. E-duruşmaya katılacak avukatların donanımlarını ve bağlantı hızını test edecek bir arayüz UYAP'a eklenebilir, donanım ve bağlantı hızı testi başarılı ise avukat o bilgisayar ya da mobil cihazdan e-duruşmaya katılabilir. Başarılı değilse başka bir cihaza geçebilir.

c) UYAP Yazılımı Açısından Çözüm Önerileri

UYAP'ın mevcut e-duruşma ara yüzünün zorlukları ve bağlantı sorunlarının giderilmesi halinde e-duruşma taleplerinde artış yaşanacaktır.

Otomasyon sistemlerinin genel amacı iş ve işlemlerinin kolaylaştırılması, işlem zamanının kısaltılmasıdır. Bu nedenle e-duruşma arayüzü de bu mantık çerçevesinde yeniden tasarlanmalıdır. Duruşma esnasında UYAP üzerinden kimlik kontrolünün süreci uzatması gibi sebeplerden dolayı bazı mahkemeler e-duruşma yapmak istememektedir.

Avukatların e-duruşma sisteminde yaşadığı en büyük zorluk, ekran başında e-duruşmanın başlayacağı zamanı beklerken yaşadığı süreç ve katıl butonunun aktifleşeceği anı kaçırma endişesidir. Sürecin iyileştirilmesi ve endişenin giderilmesi talepleri artıracaktır.

Sistem ile ilgili yazılım önerilerimiz, özellikle de pandemi süresinde yaygın olarak kullanılan, Zoom, Google Meet, Microsoft Teams gibi yabancı yazılımlar ve Aselsan iştiraki bir şirket tarafından geliştirilen Bizbize gibi yerli konferans programlarında yaygın olarak kullanılan özelliklere benzer önerilerdir. Özellikle lobi sistemi bu tür programlardaki temel özelliklerden biridir².

- Öncelikle e-duruşma ara yüzüne LOBİ sistemi getirilmelidir. **Sistem şu şekilde tasarlanmalıdır:** Avukat, belirlenen duruşma saatinden 5 dakika önce butonu tıklayarak sanal lobide bekleme konumuna geçecek, böylelikle duruşma hakimi avukatın e-duruşmaya katılmak için hazır olduğunu kendi ekranından görebilecektir. Hakim duruşmayı başlattığında, ekran başındaki avukatın bilgisayarı yada mobil cihazında sesli uyarı yapılacaktır, bekleme konumundaki avukat otomatik olarak e-duruşma ortamına alınacaktır. Lobide bekleyen avukatların duruşma için hazır olduklarının mahkeme tarafından da görülmesi sayesinde hazır olunmayan dosyalar için zaman harcanmadan hazır olanlara başlanması mümkün olabilecektir, avukatlar da zamanında alınmayan duruşmalarda sürekli duruşmanın başlamasını takip etmek zorunda kalmayacaktır.
- Mahkeme hakimi avukatın o anda başka bir mahkemede e-duruşmaya katıldığını UYAP'tan görebilmeli, duruşmayı başlatmadan bir sonraki duruşmasına geçmelidir. Avukatın diğer e-duruşmasının bittiğini gördüğünde kendi mahkemesinin e-duruşmasını başlatmalıdır.
- E-duruşma ekranına mahkeme ile avukatın mesajlaşabileceği bir MESAJ MODÜLÜ eklenmelidir. Bu sayede, avukatlar duruşma sırasında yaşanabilecek bir teknik sorun anında mahkemeye yazılı olarak beyanda bulunulabilecektir. Ses ve görüntü sorunu yaşandığı durumlarda mesaj modülü üzerinden haberleşebilecektir.
- Duruşma saatinin aşırı derecede sarkması (özellikle de öğle arası verilen durumlar) halinde avukatlar durumdan haberdar olamamaktadır. Duruşma takip listesinden bu hususta bilgi edinilememektedir. Avukatlar bu durumlarda mahkeme kalemini telefonla aramakta ve bilgi almak durumunda kalmaktadır. MESAJ MODÜLÜ sayesinde mahkemece avukata bu durum bildirilebilecek, gerek mübaşirlerin avukatları araması, gerekse avukatların mahkeme kalemini aramalarının önüne geçilebilecektir.
- Duruşma takip ekranı ile e-duruşmaya katılma butonunun aktif olduğu sayfalar farklıdır. Sayfalar arasındaki gezintiyi ortadan kaldırmak için duruşma takip listesi ile e-duruşma arayüzü aynı ekranda olmalıdır. Duruşma Listesinin tetikleyicisi duruşma zaptının açılması olmamalıdır. Kâtipler, kendi ekranlarındaki duruşma listesinden duruşmayı başlatmak zorunda olmalı, avukatların listesine bu durum yansımalıdır. Zabıt kaydedildiğinde de "duruşma bitti" durumu avukatların duruşma takip listesine yansımalıdır.
- Ekran paylaşma imkânı olması halinde avukat kendi bilgisayarından göstermek ve açıklama yapmak istediği delili kolayca mahkeme huzurunda tartışabilecektir.
- E-duruşma esnasında dosyaya e-imzalı evrak sunulabilmelidir.
- Bazı mahkeme salonlarında tüm taraflar kameranın açısına girmediğinden salonun tamamına hâkim olmak mümkün olmamaktadır.
- Duruşma salonunun yankılanması ve mikrofonların yetersiz olmasından dolayı tarafları duymak çoğu zaman mümkün olmamakta, bazen hâkimi dahi duymak zorlaşmaktadır. Taraflara yakın birer mikrofon konulması sorunu çözebilecektir.
- Davanın diğer tarafları e-duruşma talep edildiğini, talebin kabul edildiğini UYAP üzerinden görebilmelidir.

² BizBize Uygulaması Özellikleri, (<https://bizbize.live/ozelliklerimiz/>, Erişim Tarihi: 27.04.2022)

- Adalet Komisyonlarınca hâkim mazeretleri UYAP'a işlendiğinde avukatlar da duruşma listesinde mazeretli hakim uyarısını görebilmektedir. Fakat her komisyon mazeretli hakim bilgisini sisteme işlememektedir. Bu durum isteğe bağlı olmaktan çıkarılmalı, zorunlu hale getirilmelidir. Hakimın izin talebi otomatik olarak duruşma listesine yansıyacak şekilde UYAP geliştirmesi yapılmalıdır.
- Görme engelli avukatların da gerek UYAP'ı gerekse e-duruşma sistemini sorunsuz olarak kullanabilecekleri şekilde geliştirme yapılmalıdır.

d) Uygulama Açısından Çözüm Önerileri

- Hakimler, e-duruşmanın yapılacağı günün öncesindeki günün mesai bitimine kadar e-duruşma talebini değerlendirmek ve bir karar vermek zorunda olmalıdır. Karar verilmeyen talepler otomatik olarak kabul edilmiş sayılmalıdır. Bu doğrultuda yasa ya da yönetmelikte düzenleme yapılmalıdır.
- Talep eden avukat ile mahkemenin aynı şehirde olması ret sebebi olmamalıdır.
- Teknik sebepler olmadığı sürece e-duruşma taleplerinin kabulü yönünde mevzuat oluşturulmalıdır.
- Avukatlar, duruşma gününün öncesindeki gün saat 12.00 ye kadar e-duruşma talep edebilmeli, talep süresi geçtikten sonra talep butonu aktif olmamalıdır.

6. SONUÇ

1. UYAP sistemini yoğunlukla avukatlar ve Adalet Bakanlığı personeli kullanmaktadır. Bu nedenle UYAP yazılımını geliştirme sürecine avukatlar ve Adalet Bakanlığı personeli de dahil edilmeli, talep ve önerileri dikkate alınmalıdır.
2. TBB Bilişim Komisyonumuz aktif olarak UYAP ve e-duruşma sistemini kullanan kişilerden oluşmakta, ayrıca sahadan da çeşitli kanallardan (sosyal medya, e-posta, avukatlar ve barolardan gelen yazılı talepler gibi) UYAP sorunları ve geliştirme önerileri konusunda veri toplamaktadır. Bu nedenle sisteme yönelik talep ve önerileri periyodik olarak Adalet Bakanlığına bildirildiğinde talepler hakkında geri bildirim alınabilmeli, geliştirme sürecinin aktif bir parçası olunabilmelidir.
3. Gerek e-duruşma sistemi, gerekse diğer UYAP güncellemeleri için bir test ortamı oluşturulmalı, gönüllü avukatlar ve gönüllü personel tarafından test yapıldıktan sonra yayınlanmalıdır.
4. Yukarıda 5. maddede belirtilen öneriler hayata geçirilmeli, gerekirse bu önerilerimizi tartışmak için Adalet Bakanlığı yetkilileri ve yazılımcıları ile birlikte toplantılar organize edilmeli, fikir alış veriş sonucunda sonuca varılmalıdır.

Yukarıda belirtilen önerilerin hayata geçirilmesi durumunda e-duruşma sürecinin kolaylaşacağı, avukatların e-duruşma taleplerinin artacağı, hâkimlerin talepleri daha kolay kabul edeceği kanaatindeyiz.

Saygılarımızla,

TBB BİLİŞİM KOMİSYONU

28.04.2022